

زین العابدین کوشان

مدیریت و در کنترل داشتن لجام نفس امریست بس مشکل و در عین حال هیچ فردی نمیتواند از آن بی نیاز باشد، چون هر فردی دارای عقل و ضمیر سالم بخوبی درک خواهد کرد که هرگاه جلو خواهشات نفسانی در میادین مختلف آزاد گذاشته شود و به همه تمایلات آن جامه عمل ببوشاند، بی تردید زندگی انسانیت در جهان هستی طی مدت کوتاهی غروب خواهد نمود، و یا هم کم از کم زندگی بصورتی در خواهد آمد که برای هر شخص زندگی طاقت فرسا و مجال زندگی تنگ و تنگ تر خواهد شد. واقعیت های عینی جامعه امروزی بخوبی نشان میدهد که در اثر عدم التزام و پابندی بشریت امروزی به اصول و مقرراتی که باید مرعی الاجرا قرار گیرند، که به چه مشکلات و سرگردانی های گوناگون دچار شده و راه برون رفت از این دغدغه ها را سراغ ندارند. و آن قواعد و مقررات، عبارت از آن اصولی است که خداوند علیم و حکیم برای بشریت وضع نموده تا در روشنائی آن روابط متقابل خود هارا استوار و برقرار نمایند.

زیرا فقط شایسته شأن و مقام آن ذات مقتدر و توانا است که حدود و ثغور زندگی بندگان خود را مشخص و معین نماید تا درین چوکات زندگی یومیة خود را تنظیم نمایند. زیرا تنها او صاحب امر و نهی و نسبت به همه دانا، حکیم و مهربان تر است.

دین مقدس اسلام که دین کامل، شامل و در مطابقت به نیاز مندی های انسان در هر زمان و مکان بوده و به خواسته های مشروع انسان جواب های مقنع و منطقی میدهد، هیچگونه زیادت، نقصان و تحریف را در خود نمی پذیرد، و یگانه چوکاتی است که می تواند بصورت درست و صحیح نفس انسانی را شکل داده و شهوات و خواهشات آنرا در قید نظم و انضباط در آورد و نظامیست که توان تأمین مصالح همگان را دارا میباشد.

بناءً اسلام تنها راه نورانی است که باید همگان مطابق آن حرکت نمایند. پروردگار عالمیان می فرماید:

﴿أَوَمَنْ كَانَ مِيتًا فَحَيَّيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ كَمَنْ مَثَلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِنْهَا﴾ الأنعام: ۱۲۲

"آیا کسی که مرده بود، سپس او را زنده کردیم، و نوری برایش قرار دادیم که با آن در میان مردم راه برود، همانند کسی است که در ظلمت ها باشد و از آن خارج نگردد؟"

خداوند تبارک و تعالی در آیات متعدد اهمیت و ماهیت تقوا را توضیح میدهد چنانچه می فرماید: ﴿إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ

وَعِجْرٍ﴾ الطور: ۱۷

"یقیناً متقیان در جنتها و نعمت ها می باشند!"

و می فرماید: ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ﴾ التوبة: ۴

"خداوند متقیان را دوست دارد!"

و برای اینکه مؤمن بتواند تقوا را در قلب خود جابجا سازد باید طریق آنرا بییامد و بهترین راههای دست یابی به تقوا، صیام، قیام، اذکار، دعا، تلاوت قرآن کریم، انفاق در راه خداوند، اعتکاف، صبر و استغناء می باشد. در جای دیگری از

قرآن کریم آمده است: ﴿كَذَلِكَ يُبَيِّرُ اللَّهُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ﴾ البقرة: ۱۸۷

"همچنان خداوند بیان می کند برای مردم آیت های خود را، تا باشند که به تقوا برسند!"

و توبه کنندگان را چنین می ستاید: ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ﴾ البقرة: ۲۲۲

"یقیناً خداوند دوست میدارد توبه کنندگان را و کسانی را که خود را پاک نگه میدارند!"

در رابطه به صابرین می فرماید: ﴿وَاصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾ الأنفال: ۴۶

"و صبر نمایید، بدون شک خداوند ﷻ با صابران است".

و در حدیثی که امام بخاری و مسلم (رحمة الله علیهما) در صحیحین خود روایت نموده اند، بدین شرح آمده است: « عن ابي هريرة قال: قال رسول الله ﷺ: « كل عمل ابن آدم يضاعف الحسنة بعشر امثالها الى سبعمائة ضعف قال الله تعالى إلا الصوم فإنه لى وأنا أجزى به يدع شهوته وطعامه من أجلی للصائم فرحتان، فرحة عند فطره و فرحة عند لقاء ربه و خلوف فم الصائم أطيب عند الله من ريح المسك والصيام جنة و إذا كان يوم صوم أحدكم فلا يرفث و لا يصبخ فإن سابه احدأو قاتله فليقل إني إمرأ صائم». (۱۳، ۱۸۹، ۱۲ ص ۱۵۵)

"از ابو هريرة ﷺ روایت است که رسول الله فرمودند: ثواب هر عمل آدمی از ده برابر الی هفتصد برابر افزوده می شود (یعنی در مورد اعمال خیر این امت قانون عام الهی چنین است که پاداش یک نیکی به لحاظ امت های پیشین حد اقل ده برابر خواهد شد و گاهی اوقات در اثر حالات خاص عمل کننده از نظر اخلاص، خشیت الهی و غیره بیش از بندگان مقبول هفتصد برابر داده خواهد شد، پس رسول اکرم ﷺ این قانون عام رحمت الهی را ذکر فرمود) ولی فرموده خداوندی است: روزه از این قانون عام مستثنی و بالاتر است، آن هدیه خاص بنده من برای من است و من (هر طوری که بخواهم) اجر و پاداش آنرا خواهم داد، بنده من برای رضا و خوشنودی من، هوای نفس و خوردن و نوشیدن را ترک کرده است. (پس من خودم بر حسب مشیت خود پاداش این فدا کاری او را خواهم داد) برای روزه دار دو خوشی و مسرت وجود دارد، یکی به وقت افطار و دیگری به هنگام شرفیابی به بارگاه مالک و مولای خود، و سوگند به خداوند که بوی دهن روزه دار به نزد خداوند ﷻ از مشک خوشبو تر است و روزه (در دنیا برای حفاظت از حملات نفس و شیطان و در آخرت برای حفاظت از آتش دوزخ) سپری است. و چون یکی از شما روزه گرفته باشد، بروی لازم است که سخن های بیهوده و فحش نگوید و جنگ و جدال نکند، و اگر کسی با او جدال و بدگویی کرد، پس بگوید که من روزه دارم".

و از سهل بن سعد ﷺ روایت است که رسول الله فرمودند: « إن فی الجنة بابا یقال له الریان یدخل منه الصائمون یوم القيامة لا یدخل منه أحد غیرهم یقال: أين الصائمون؟ فیقومون لا یدخل منه أحد غیرهم فإذا دخلوا أغلق فلم یدخل منه أحد». (12ح 189)

"از دروازه های بهشت یک دروازه مخصوصی است که به آن باب «الریان» گفته می شود، از آن دروازه در روز قیامت فقط روزه داران داخل می شوند (کسی دیگر غیر از آنها داخل نمی شود) در آن روز اعلام می شود: کجا ایند کسانی که برای خدا روزه می گرفتند؟ پس آنها حرکت می کنند و جز آنها دیگر کسی از آن دروازه وارد نمی شود، وقتی از آن دروازه وارد بهشت می شوند، آن دروازه بسته می شود و دیگر کسی از آن وارد نمی شود".

پس روزه ماه مبارک رمضان بهترین رمز عملی ضبط نفس در دین مقدس اسلام محسوب می شود، و چنانچه رکنی از ارکان اساسی این آئین مقدس را تشکیل میدهد، بهترین و خوبترین راه رسیدن و نایل شدن به حقیقت تقوا و تعبیر عملی تمسک مسلمانان به دین مقدس و آسمانی اسلام می باشد.

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لِمَلِكُمْ تَتَّقُونَ ﴾ البقرة: ۱۸۳

"ای کسانی که ایمان آورده اید! بر شما روزه فرض کرده شده است، همانگونه بر کسانی که قبل از شما بوده اند فرض کرده شده بود، باشد که پرهیز کار شوید".

وقتی روزه و ماه مبارک رمضان را کانون تربیت در راه ایجاد تقوا و در کنترل نمودن و مدیریت کردن نفس و تمرین نمودن مکلفیت های انسانی می خوانیم، بی تردید عاری از مفاد نخواهد بود که بطور نمونه و موجز و غرض هرچه بارور شدن بحث خویش به چند حدیث رسول خدا در رابطه به فضایل و برکات این ماه مبارک اشاره ای داشته باشیم:

عن ابي هريرة ﷺ قال: قال رسول الله ﷺ: « إذا دخل رمضان فتحت ابواب الجنة و غلقت ابواب جهنم و سلسلت الشياطين و فی رواية ابواب

"از ابو هریره رضی الله عنه روایت است که رسول اکرم صلی الله علیه و آله فرمودند: هنگامی که رمضان فرا می رسد، دروازه های بهشت باز می شود، و دروازه های دوزخ بسته می شوند و شیطانها به زنجیر کشیده می شوند. و در یک روایت به جای ابواب جنت، ابواب رحمت ذکر شده است."

چیز اساسی در روزه، امتناع از خواسته های بطن و فرج است و این دو غریزه، از سرکش ترین شهوات انسان است. و اگر کسی توانست در خلال یکماه خود را از این دو خواسته نفسانی حفاظت نماید، سائر غرایز خود را به آسانی مهار کرده می تواند. و بعد از ماه رمضان میتواند بقیه خواهشات و غرایز خود را تنظیم نموده و نگذارد که از حدود حلال خارج گردد.

لذا ماه مبارک رمضان یگانه وسیله است که انسان را به تمام راههای تقوا به پیش می برد، بشرط آنکه روزه رمضان را در مطابقت به سنت پیامبر صلی الله علیه و آله اداء نماید. درین صورت تمام راه های تقوا در برابر مسلمان گشوده گردیده و آثار آن در قلب وی نقش می گیرد و در نهایت رمضان، قلب مؤمن مملوء از نور یقین و تقوا می گردد.

فهرست مراجع:

- ۱- قرآن کریم.
- ۲- المصلی، عبد الله بن محمود بن مودود، الاختیار لتعلیل المختار، المكتبة الاسلامیة استانبول ترکیا ۱۹۵۱.
- ۳- نیسابوری، مسلم بن الحجاج، صحیح مسلم، ج ۱ ص ۲۷ قدیمی کتب خانه کراچی ۱۳۷۵ هجری.
- ۴- خضری بک، محمد، تاریخ التشریح الاسلامی، دار القلم بیروت ۱۴۰۳.
- ۵- الهی البرنی، محمد عاشق، التسهیل الضروري لمسائل القدوری، مکتبه رشیدیہ سرکی رود کوئته.
- ۶- نعمانی، محمد منظور، معارف الحدیث، انتشارات سیلاب صدف پلازه محله جنگی پشاور.
- ۷- الحن، مصطفی سعید، نزهة المتقین شرح ریاض الصالحین، مؤسسه الرساله بیروت ۱۴۰۷.
- ۸- البانی، محمد ناصر الدین، مختصر صحیح البخاری، مکتب الاسلامی بیروت ۱۴۰۶.
- ۹- فیروز هروی، دکتر عبدالرحیم، فیض الباری شرح مختصر صحیح البخاری، دار الندوة العالمیة ریاض ۱۴۲۸ هجری.
- ۱۰- زحیلی، دوکتور وهبه، الفقه الاسلامی وادلته، دارالفکر دمشق ۱۴۳۱ هجری.
- ۱۱- آل فوزان، فوزان بن عبد الله، الملخص الفقہی، دارالغدا لجدید، منصوره- قاهره ۱۴۲۸ هجری.
- ۱۲- بخاری، ابو عبدالله محمد بن اسماعیل بن ابراهیم بن مغیره بن بردزبه، صحیح البخاری، دار احیاء التراث العربی بیروت ۱۴۰۶.
- ۱۳- المنذری الدمشقی، زکی الدین عبد العظیم، مختصر صحیح المسلم، مکتب اسلامی بیروت ۱۴۰۵.